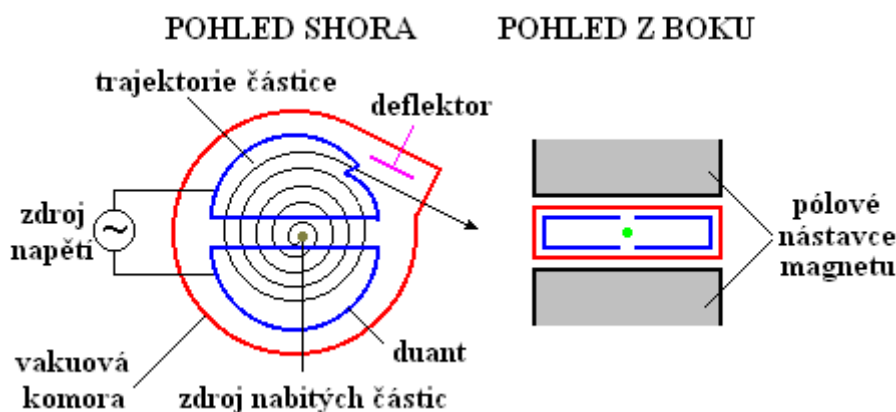

Cyklotron

V **cyklotronu**, který zkonstruoval roku 1937 americký fyzik Ernest Orlando Lawrence (1901 - 1958), se [částice](#) pohybují uvnitř dvou polokruhových komor (**duantů**) ve tvaru písmene *D*. Tyto komory, které jsou vyrobené z materiálu nepatřící mezi feromagnetické materiály (např. měděné plechy), jsou otevřené na své rovné straně a jsou umístěné mezi pólovými nástavci obrovského magnetu. K duantům je přiloženo střídavé [elektrické napětí](#). Vstoupí-li nabitá částice v blízkosti středu cyklotronu do elektrického [pole](#) mezi duanty, je urychlena v prostoru mezi nimi a získá tak [rychlost](#), se kterou vstupuje kolmo k magnetickým indukčním čarám vnějšího [magnetického pole](#) do jednoho z duantů. Při přechodu z jednoho duantu do druhého se částice znovu urychlí a zvětší se poloměr její [trajektorie](#) (viz obr. 174). Urychlení částice je způsobeno změnou polarity elektrického pole mezi duanty v okamžiku, kdy částice z jednoho z nich vystoupí. Tento proces se periodicky opakuje, a proto roste [velikost rychlosti pohybu](#) částice i poloměr její trajektorie v prostoru duantů; mimo ně se pohybuje po úsečce. Je-li poloměr trajektorie částice roven poloměru cyklotronu, opouští částice s velkou [kinetickou energií](#) cyklotron.

S rostoucí velikostí rychlosti částice roste také poloměr její trajektorie (a tedy i [dráha](#) ураžená v duantu). Doba pohybu částice uvnitř duantu je tedy pokaždé stejná. To je základní výhoda konstrukce cyklotronu: zdroj střídavého elektrického pole v prostoru mezi duanty tak má konstantní [frekvenci](#), kterou není třeba měnit v závislosti na urychlení částic.

Dosáhne-li však částice relativistické velikosti rychlosti, poroste její [relativistická hmotnost](#) a prodlouží se doba oběhu.

Obr. 174

S rostoucí relativistickou hmotností se zmenšuje [cyklotronová úhlová frekvence](#), což znamená, že se zvětšuje [perioda](#) oběhu částice. Růst relativistické hmotnosti částice s rostoucí velikostí její rychlosti vyplývá z teorie relativity.

Deflektor umožňuje vyvedení urychlených částic z komory.

S rostoucí dobou oběhu částice magnetickým polem již není možné částici urychlovat [střídavým napětím](#) s konstantní frekvencí. Je nutné urychlovací frekvenci přizpůsobovat době oběhu částic, tj. použít zdroj střídavého napětí měnitelné frekvence. Takto modifikovaný cyklotron se nazývá **fázotron (synchrocyklotron)**.

V cyklotronu lze částice ([protony](#)) urychlit na [energie](#) řádově 25 MeV.

